

TARTALOM

1. BEVEZETÉS: TRANSZLOKÁLIS GYAKORLATKÖZÖSSÉGEK ÉS TÖBBHELYSZÍNŰ TEREPMUNKA **13**
2. KÖZVETÍTŐ KERESKEDELEM, MIGRÁCIÓ ÉS AZ ETNICITÁS POLITIKÁJA: MEGÉLHETÉSI STRATÉGIÁK **23**
  - 2.1. Megélhetési stratégiák 1989 előtt **23**
  - 2.2. Megélhetési stratégiák a rendszerváltás után **31**
  - 2.3. A közvetítő kereskedelem gazdasági sikerességének okai **45**
  - 2.4. „Láthatatlan” termelés *versus* látható fogyasztás, és a negatív etnikai sztereotípiák **49**
3. A TÁRSAS VISZONYOK ÉS INTERAKCIÓK MENEDZSELÉSÉNEK ETIKÁJA ÉS A *ROMANI POLITIKA* (‘ROMA POLITIKA’) **51**
  - 3.1. A társas viszonyok és interakciók menedzselésének etikája **52**
  - 3.2. A különbség politikája: *romani politika* **58**
    - 3.2.1. A *romani politika* definíciója **58**
    - 3.2.2. A *romani politika* szimbolikus trófeái **82**
    - 3.2.3. A *romani politika* szimbolikus küzdőterei **86**
      - 3.2.3.1. A gazdaságítóke-felhalmozás **86**
      - 3.2.3.2. A rokonság politikája I. A gábor apai ágak presztízshierarchiájában elfoglalt pozíció **86**
      - 3.2.3.3. A rokonság politikája II. Kapcsolatítóke-felhalmozás: házasságpolitika és az apai ági férfirokonokból álló társadalmi hálózat **95**
        - 3.2.3.3.1. Párvasztás és apatársi szövetség („*xanamikimo*”) **95**
        - 3.2.3.3.2. „*Nálunk veszik, megfizetik a fiút*” – a menyasszonyváltás hiánya, a hozomány és a nemek közötti státuskülönbség **103**
        - 3.2.3.3.3. A házasság/apatársi szövetség megkötése során gazdát cserélő pénzösszegek politikája **109**
        - 3.2.3.3.4. Az apatársváltás és a különbség politikája **132**
        - 3.2.3.3.5. A szülők által szervezett gyermekházasság egyik oka: az apatársi szövetségekért folyó verseny **145**
      - 3.2.3.4. „*Phirajimo*” (‘viselkedés’) és „*patjiv*” (‘becsület, tiszteletreméltóság, társadalmi megbecsülés’) **147**
    - 3.2.4. A *politika* stratégiai marginalizálása, stigmatizálása és szimbolikus leértékelése **151**
4. A NAGYFALUSI *ROMANI POLITIKA* EGY DIMENZIÓJA: A JANKESTIK ÉS A PISTESTIK SZIMBOLIKUS KONFLIKTUSA **157**
  - 4.1. Etnicizált szimbolikus földrajz és a lokális dominanciaviszonyok alakulástörténete **157**
    - 4.1.1. A gábor romák – „*amare feli roma*” (‘miféle/magunkfajta romák’) **157**
    - 4.1.2. „*Trin gava*” (‘a három falu’) **157**
    - 4.1.3. „*Baro gav*” (‘Nagyfalu’) **159**

- 4.2. A Jankestik és a Pistestik rivalizálása során alkalmazott ideológiák és gyakorlatok **169**
- 4.2.1. A Jankestik stratégiái **169**
- 4.2.1.1. Az önpanteonizáció **169**
- 4.2.1.2. A genealógiai diskurzussal kapcsolatos *politikai* copyright I. **179**
- 4.2.1.3. A genealógiai diskurzussal kapcsolatos *politikai* copyright II. **187**
- 4.2.1.4. „*Alvó*” versus „*megpengetett poharak*”. A presztízstárgy-gazdaságban elért sikerekkel kapcsolatos nyilvános reprezentáció státuszérzékeny logikája **188**
- 4.2.1.5. A múltközpontúság: strukturális nosztalgia és kontinuitáskeresés **193**
- 4.2.1.6. A mai dominanciaviszonyok társadalmi termék jellegének tagadása **193**
- 4.2.1.7. Az elidegeníthetőség és a kommodifikáció tagadása **195**
- 4.2.1.8. A házasságpolitika **195**
- 4.2.2. A Pistestik stratégiái **197**
- 4.2.2.1. A házasságpolitika: a „felfelé házasodás” **198**
- 4.2.2.2. A szociabilitás etikájának tiszteletben tartása és a konfliktuskerülő *politikai* (ön)reprezentáció **199**
- 4.2.2.3. A jelencentrikusság és a *politikai* individualizmus preferálása **202**
- 4.2.2.4. Az adventizmus mint a *politikai* különbségeket „tompító” ellenideológia **203**
5. GÁBOR ROMA PRESZTÍZSTÁRGYAK **213**
- 5.1. Az autentikusság kritériumai és markerei **213**
- 5.2. A presztízstárgy-gazdaság mint a romániai gazdaság transzlokális, etnicizált, informális és genderizált szegmense **216**
- 5.3. A presztízstárgyak mint elit árucikkek **228**
- 5.4. Az elidegeníthetlenség mint ideális állapot **239**
- 5.5. Presztízstárgyfunkciók **244**
- 5.6. Patinalogikájú *versus* divat- vagy újdonságközpontú presztízsjavak **245**
6. MŰTÁRGYPIACI ÁRUCIKKBŐL GÁBOR ROMA PRESZTÍZSTÁRGY: DE-ÉS REKONTEXTUALIZÁLÁS **248**
- 6.1. Értékreszimek között utazó tárgyak **248**
- 6.2. Az etnikai csoporton kívüli tárgybeszerzési források **250**
- 6.3. A nem romáktól vásárolt tárgyak dekontextualizálása: az árufetisizmus (stratégiai amnézia) mint jelentés- és értékeltávolító gyakorlat **251**
- 6.4. A nem romáktól érkező tárgyak rekontextualizálása **255**
7. ÉRTÉKASPEKTUSOK **259**
- 7.1. Szimbolikus-mnemonikus patina **259**
- 7.1.1. A tulajdonlástörténet mint értéknövelő *versus* értékcsökkentő tényező **259**
- 7.1.2. A gábor roma tulajdonosok hírneve mint szimbolikus patina **265**
- 7.1.3. A tulajdonlástörténet mint szimbolikus panteon. A tulajdonos és a tárgy közötti hírnévkölcsönhatás **270**
- 7.2. Anyagi patina: a presztízstárgy-esztétika **272**
- 7.2.1. Értéknövelő anyagi tulajdonságok **272**

- 7.2.2. Értékcsökkenést eredményező anyagi tulajdonságok **289**
- 7.2.3. Az értékegyezmények érvényességének hatóköre **290**
- 7.2.4. Divat és presztízstárgy-esztétika **291**
- 7.2.5. A presztízstárgy-esztétika mint az etnikai identitás
„láthatatlan tintája” **293**

8. GÁBOR ROMÁK, CĂR HAR ROMÁK ÉS A MŰTÁRGYPIAC – VERSENGŐ TRANSZLOKÁLIS FOGYASZTÓI SZUBKULTÚRÁK **295**

- 8.1. A műtárgypiac **295**
- 8.2. Kik a căr har romák? **298**
- 8.3. A căr har roma presztízstárgygazdaság **307**
  - 8.3.1. Az anyagi patinához való viszony **311**
  - 8.3.2. A szimbolikus patinához való viszony **318**
  - 8.3.3. A presztízstárgyakkal kapcsolatos gyakorlatok **321**
    - 8.3.3.1. Vizuális hozzáférés **321**
    - 8.3.3.2. Öröklés **322**
    - 8.3.3.3. Presztízstárgyak és házasságpolitika: „*A presztízstárgy után jár a hozomány*”, „*Mi a lányokat a poharak után adjuk férjhez*” **326**
      - 8.3.3.3.1. Házasságtípusok 1.: A menyecseré **328**
      - 8.3.3.3.2. Házasságtípusok 2.: A „*separat*” vagy „*partikular*” házasság **328**
      - 8.3.3.3.3. A presztízstárgy mint a lányt adó apatártnak ideiglenesen átadott biztosíték **331**
      - 8.3.3.3.4. Egy presztízstárgyátadással járó házasságkötés története **335**

9. INTERETNIKUS (GÁBOR ROMA – CĂR HAR ROMA) PRESZTÍZSTÁRGY- KERESKEDELEM **340**

10. BAZÁR JELLEGŰ ÜGYLETEK ÉS KOCKÁZATMENEDZSELÉS:

A PRESZTÍZSTÁRGYBRÓKER **357**

- 10.1. A közvetítő a romákkal foglalkozó antropológiai irodalomban **357**
- 10.2. A gábor roma presztízstárgybróker (cenzár) **358**
- 10.3. Miért van szükség cenzárra? A presztízstárgyügyletekkel kapcsolatos bizonytalanság forrásai **363**
  - 10.3.1. Az érték számszerűsítését megnehezítő körülmények **363**
    - 10.3.1.1. A kvalitatív értékkijelentések dominanciája **363**
    - 10.3.1.2. Az anyagi tulajdonságok standardizáltságának relatív hiánya: a szingularizáltság **366**
  - 10.3.2. A vizualitás politikája: a presztízstárgyak részleges dematerializálása **373**
- 10.4. A presztízstárgyügylet mint bazár jellegű tranzakció. A cenzár mint kockázatmenedzser **377**
- 10.5. A cenzárral szembeni bizalmatlanság forrásai és a lojalitás biztosításának technikái **379**
- 10.6. A cenzár részfeladatai az ügylet során **381**
  - 10.6.1. A cenzár mint felhajtó **381**
  - 10.6.2. A cenzár mint értékbecslő **383**
  - 10.6.3. A cenzár mint „rábeszélőgép” **383**

- 10.6.4. A cenzár mint a nominális autentikusság szakértője **384**
- 10.6.5. A cenzár mint alkusz **385**
- 10.6.6. A cenzár mint tanú **387**
- 10.6.7. A cenzár mint hírnévmenedzser **388**
- 10.7. A cenzár díjazása **389**
- 10.8. Javak és cenzárok: kontextusérzékeny tranzakcionális identitások **389**
11. TÖBBHELYSZÍNŰ ÁRUCIKK-ETNOGRÁFIÁK **394**
- 11.1. A módszertani fetisizmus és a transznacionális/transzkulturális árucikkek **394**
- 11.2. A presztízstárgy gazdasághoz kapcsolódó hitelügyletek gyakoriságának okai **399**
12. PRESZTÍZSFOGYASZTÁS ÉS HÁZASSÁGPOLITIKA. EGY POHÁR RENDSZERVÁLTÁS UTÁNI TÁRSADALMI KARRIERJE: 2000–2007 **401**
- 12.1. Értékdimenziók: anyagi és szimbolikus-mnemonikus patina **401**
- 12.2. Máté: a 7. tulajdonos **403**
- 12.2.1. Máté megvásárolja a poharat **403**
- 12.2.2. Máté apatársi szövetséget köt **406**
- 12.2.3. Máté elzalogosítja poharát **406**
- 12.3. A leendő vásárló: Laji (a 8. tulajdonos) **407**
- 12.3.1. Laji és az általa létesített apatársi szövetség **407**
- 12.3.2. Laji megvásárolja a poharat **408**
- 12.3.2.1. Az áralku **408**
- 12.3.2.2. A rivális potenciális vásárló felbukkanása és a nominális autentikusság manipulálása **410**
- 12.3.2.3. A vételár kifizetése **413**
- 12.3.2.4. A „mitaosztás” **416**
- 12.3.2.5. Hírnévmenedzsment **420**
- 12.3.2.6. A pohárvásárlás hatása a házasságpolitikára **422**
13. INTERETNIKUS TULAJDONLÁSI VERSENY, ÜZLETI ETIKA ÉS KONFLIKTUSKEZELÉS. EGY FEDELES KUPA POSZTSZOCIALISTA ÉLETRAJZA: 1992–2012 **425**
- 13.1. Értékdimenziók: anyagi és szimbolikus-mnemonikus patina **425**
- 13.2. A fedeles kupa első (1992) és második (1993) elzalogosítása **427**
- 13.3. Bango halála (1995) **431**
- 13.4. „*En jólétemér bolonddú lettem*” – a fedeles kupa harmadik elzalogosítása (1995) **432**
- 13.5. A fedeles kupa negyedik elzalogosítása (1996–1997) **433**
- 13.6. A fedeles kupa kiváltása (2006) **435**
- 13.7. A kiváltást lehetővé tevő tényező: presztízstárgyak, átkok és az üzleti etika **439**
- 13.8. A kiváltást követő „gyűlés” **441**
- 13.9. A kiváltás társadalmi visszhangja **447**
- 13.10. A konfliktusmenedzselés egyik eszköze: a nyilvános eskütétel („*hitre menés*”) **448**
- 13.11. 2007 februárjától a fejezet lezárásáig (2012) **450**

14. A „VÁSÁR”, AMELY „BEZÁRTA A POHARAK TÖRTÉNETÉT”. VERSENGŐ JOGÉRTELMEZÉSEK ÉS ÜZLETI ARCMUNKA EGY TRANZAKCIÓSOR TÜKRÉBEN: 2002–2009 **452**
- 14.1. Értékdimenziók: anyagi és szimbolikus-mnemonikus patina **452**
- 14.2. A pohár társadalmi karrierjének közelmúltja **454**
- 14.2.1. A negyedik tulajdonos (1996–2002):
Márkó és társadalmi/gazdasági helyzete **454**
- 14.2.2. A Márkó halálát (2002) követő konfliktus és annak előzményei **456**
- 14.3. Az új tulajdonos: Márkó nagyobbik fia (Kalo) és a pohár kétszeri elzálogosítása (2002) **459**
- 14.3.1. Az „ideális” hitelező: Péter **460**
- 14.3.2. A Kalo és Péter közötti hitelszerződés megkötése és az azt lezáró „mitaosztás” **460**
- 14.4. Kalo és Péter konfliktusa **465**
- 14.4.1. A hitelügylet első évének vége: Kalo feljelenti Pétert; Péter „hitre megy”, hogy bizonyítsa igazát (2004. január) **465**
- 14.4.2. A hívatlan presztízstárgybrókerek megjelenése (2004. február–2004. május) **472**
- 14.4.3. Egyezkedés a kamatról és a futamidőről – Péter ismét „hitre megy” (2004. június) **475**
- 14.4.4. A 2004. évi kamatról szóló megállapodás megszületése **478**
- 14.4.5. Kalo további halogató stratégiái: a szerződésszegés, a patinahamisítás és a hitelvisszafizetés megakadályozásának vádja (2005) **479**
- 14.4.6. A szerződésszegés vádjával kapcsolatos bírósági ítélet (2005–2006 tele) és az árverés (2006. július 17.) **481**
- 14.5. A tulajdonlási verseny egy további dimenziója: Pista árajánlatai **488**
- 14.6. A pohár értékesítése (2009) **491**
- 14.6.1. Az üzletkötés feltételei és az ár véglegesítése **491**
- 14.6.2. A kamat összegével kapcsolatos megállapodás, a pohár nominális autentikusságának ellenőrzése és a kiváltás **494**
- 14.6.3. A pohárkiváltást, illetve a tulajdonosváltást követő „mitaosztás” **496**
- 14.6.4. A vételár fennmaradó részének kifizetése. A tulajdonjog és a *politikai* siker viszonya **502**
- 14.7. Az ügylet társadalmi utóélete: hírnévhozam és *politikai* reprezentáció **504**
- 14.8. Befejezés **509**
15. PATINAHAMISÍTÁS **513**
- 15.1. Az autentikusság politikája **513**
- 15.2. A gáborokat érintő patinahamisítás típusai **516**
- 15.2.1. A pénzorientált patinahamisítás mint alkalmi megélhetési stratégia **516**
- 15.2.1.1. A pénzorientált patinahamisítás és a cárharok **516**
- 15.2.1.1.1. A hamisítvány megalkotása **520**
- 15.2.1.1.1.1. Az anyagi patina mesterséges pótlása: a „megöregítés” **520**
- 15.2.1.1.1.2. A szimbolikus-mnemonikus patina mesterséges pótlása **523**
- 15.2.1.1.1.3. Az ügylet kontextusának manipulálása **523**

- 15.2.1.1.2. Egy kudarcba fulladt és egy sikeres hamisítási kísérlet története **525**
- 15.2.1.2. A pénzorientált patinahamisítás és a nem romák **531**
- 15.2.1.3. Létezik-e pénzorientált patinahamisítás a gáborok között? **536**
- 15.2.2. A patinahamisítás mint *politikai* stratégia **536**
- 15.2.3. A patinahamisítás mint az alkalmi szórakoztatás (ugratás) eszköze **536**
- 15.3. A tárgyakhoz társított etnikai eredet politikája **537**
- 16. A FOGYASZTÁS POLITIKÁJA ÉS AZ INTERETNIKUS PRESZTÍZSTÁRGY-KERESKEDELEM 539**
- 16.1. A fogyasztás politikája: dimenziók és stratégiák **539**
- 16.2. Posztszocializmus, fogyasztói forradalom és a romániai romák **543**
- 16.3. Osztályozási (definíciós) küzdelem, sztereotípiaképzés és morális kritika **547**
- 16.3.1. „*A cărharok képesek beléhalni egy pohárba*” – a gábor romák fogyasztói értékdiskurzusa **547**
- 16.3.2. „*A gáborok sokat költenek luxuscikkekre (...) és nem bánják, ha elmegy tőlük a pohár!*” – a cărhar romák fogyasztói értékdiskurzusa **552**
- 16.3.3. A fogyasztói morális felsőbbrendűség etnicizált, versengő értelmezései **557**
- 17. POLITIKAI ÖNREPREZENTÁCIÓ, ARCMUNKA ÉS BRICOLAGE. PRESZTÍZSTÁRGYAK A POLITIKAI DISKURZUSBAN 560**
- 17.1. A különbség politikájának diszkurzív szinterei és eszközei **560**
- 17.2. Diszkurzív *politikai* arcunka **582**
- 17.3. A diszkurzív *politikai* (ön)reprezentáció etikája **584**
- 17.3.1. A dicsérettel kapcsolatos válaszadás során alkalmazott arcóvó technikák **587**
- 17.3.2. A *politikai* önreprezentáció során alkalmazott arcóvó technikák **591**
- 17.3.3. A *politikai* önreprezentációhoz kapcsolódó indirektség egy esete: presztízstárgyak a *politikai* diskurzusban **611**
- 17.3.3.1. Presztízstárgyak a *politikai* tartalmú énekekben **617**
- 17.3.3.1.1. „...ők csábították ki a csikómat, (...) [amely] *A jászolhoz volt kötve*” **618**
- 17.3.3.1.2. „...kimegyek a nagy piacra / *Mer d’ott látok egy szürkét állva*” **623**
- 17.3.3.1.3. „*Húzzátok ki a szekeret, / Amely a nagyapától maradt örökségként*” **628**
- 17.4. *Politikai* arcunka és konfliktusbeszéd **634**
- 17.5. Bricolage: intellektuális import és kreatív újrahasznosítás **638**
- 18. BEFEJEZÉS. „MI IS MEGFOGTUK AZ ÉLETNEK AZ ÍZÉT” VERSUS „EZ A LUXO MEGESZEN BENNÜNKET” 641**
- 18.1. A presztízstárgyakhoz való viszony posztszocialista *versus* konzervatív-tradicionalista olvasata **641**

- 18.2. A presztízstárgygazdaság népszerűségének okai a rendszerváltás előtt **644**
  - 18.2.1. Az informális mint a magántulajdon korlátozására irányuló állami ellenőrzés kijátszásának eszköze **644**
  - 18.2.2. A vagyonfelhalmozás és -reprezentáció államilag jóváhagyott eszközkészletének szükségessége **646**
  - 18.2.3. Mobil vagyontárgyak **646**
  - 18.2.4. *Politikai* jelentéssel és jelentőséggel felruházott szimbólumok **647**
  - 18.2.5. Értékálló befektetés **647**
- 18.3. A rendszerváltás hatása a presztízstárgygazdaságra: a poszt szocialista és a hagyományos presztízsjavak szimbolikus konfliktusa **649**
- 18.4. A presztízstárgygazdaság fennmaradását fenyegető *belső* tényezők: etnicizáltság, gerontokrata jelleg és elitizmus **650**
- 18.5. A presztízstárgygazdaság népszerűségének csökkenésével járó veszteség típusai **651**
- 18.6. A konzervatív-tradicionalista diskurzus stratégiái **652**
  - 18.6.1. „*Ez a lux egészen bennünket*” – morális kritika és pánikkeltés, etnikai identitás-vesztés és -szennyezés **653**
  - 18.6.2. „...*nagyon jó világ vót kommuniszt időbe*” – strukturális nosztalgia **654**
  - 18.6.3. „*Ők [a cãrharok] befektetik [a pénzüket] az ő hagyományos értékeikbe [poharakba és fedeles kupákba]!*” – az elmozdított jelentés stratégiája **655**

19. APPENDIX. MULTINETNIKUS TÁRGYÉLETRAJZOK, TULAJDONLÁSI VERSENY ÉS REPATRIOTIZÁCIÓ. *CZIGÁNYKINCSEK* ERDÉLYBEN A 19. SZÁZADBAN ÉS A 20. SZÁZAD ELEJÉN (1831–1917) **657**

- 19.1. „*Múzeum a zálogházban*”. *Czigány* ezüstartárgyak a 19. században és a 20. század elején publikált beszámolóiban **658**
- 19.2. *Czigánykincsek* Téglás István munkáiban (1899–1913) **663**
  - 19.2.1. Előállítás, forma, funkció **663**
  - 19.2.2. Multinetnikus tárgyéletrajzok – etnikai határátlépések **667**
  - 19.2.3. Etnicizált értékdiskurzusok **668**
  - 19.2.4. *Czigány* tárgyhasználati kontextusok **671**
  - 19.2.5. Az adatgyűjtés korabeli technikái – etnicitás és interakcionális hatalom **672**
- 19.3. A *czigánykincsek* – számokban **675**
- 19.4. Multinetnikus tárgyéletrajzok, repatriotizáció és versengő muzealizálás **677**

BIBLIOGRÁFIA **688**

KÉPMELLÉKLET **712**